

SPRÅKVERKSTADEN

Promptbank

Promptar för lärare och elever – att använda med en
språkmodell

10 övningar · 37 promptar · september 2026

Om promptbanken

Språkverkstadens övningar bygger på noga genomtänkta instruktioner till en språkmodell. Här finns samma idéer som promptar du kan använda själv i en chattbaserad AI-tjänst – för att ta fram eget material som lärare eller för att öva ett visst moment som elev.

Promptarna för elever är byggda så att AI:n ger ledtrådar och ställer frågor i stället för att göra jobbet åt dig. Promptarna för lärare ger material som du granskar innan det används.

Så gör du

- Kopiera hela prompten och ersätt allt inom [HAKPARENTESER] med ditt eget innehåll.
- Skicka prompten som första meddelande i en ny chatt. Svara sedan på AI:ns frågor som vanligt.
- Om AI:n glider ifrån instruktionerna (t.ex. ger facit för tidigt): skriv "Följ reglerna i min första instruktion."
- Promptarna fungerar i de flesta chattbaserade språkmodeller. Använd den tjänst som din skola har godkänt.
- Promptarna är skrivna för svenska. För ett annat språk: byt "svenska" mot språket (t.ex. "engelska") och lägg till elevens nivå, t.ex. "Anpassa till nivå B1 enligt GERS".

Tänk på

- Skriv aldrig namn, personnummer eller andra personuppgifter – varken dina egna eller andras.
- AI kan ha fel. Kontrollera fakta i genererade texter och var extra kritisk vid grammatiska gränsfall (t.ex. ordklasser).
- AI-feedback är inte betygsättning. Använd den som stöd och lita på ditt eget omdöme.
- Följ skolans regler för när och hur AI får användas, särskilt vid uppgifter som ska bedömas.

LÄRARE skapa material **ELEV** öva ett moment **[HAKPARENTES]** fyll i själv

Innehåll

1. Nyansstegen – 4 promptar
2. Stilfigursjakt – 4 promptar
3. Ordklassdetektiv – 4 promptar
4. Omvänd generator – 4 promptar
5. Registerväxlaren – 4 promptar
6. Ordbyte i egen text – 4 promptar
7. Nivåanpassade texter – 4 promptar
8. Sokratisk läspartner – 3 promptar
9. Publiksimulator – 3 promptar
10. Talcoach – 3 promptar

Nyansstegen

LÄRARE Skapa nyansstegar

Få fram ordserier med samma grundbetydelse men olika styrka, till genomgång eller sorteringsövning.

Du är lexicograf och svensklärare på gymnasiet. Skapa [ANTAL, t.ex. 5] "nyansstegar" på temat [TEMA, t.ex. känslor, rörelse, att tala].

För varje steg:

1. Välj 5 ord i samma ordklass som uttrycker samma grundbetydelse men i olika intensitet. Orden ska vara vanliga nog att en gymnasieelev möter dem i text.
2. Ordna dem från svagast till starkast.
3. Ge för varje ord: en kort förklaring (max 15 ord), en naturlig exempelmening och stilnivå (vardaglig, neutral eller formell).
4. Markera ordpar vars inbördes ordning är omdiskuterad – där rimliga personer kan ordna dem olika.

Presentera varje steg som en tabell. Skriv sist en blandad version av varje steg (utan facit) som jag kan dela ut.

Tips: Låt två kollegor ordna stegarna blint. Där ni inte är överens är stegen dålig som övning – oavsett vad AI:n säger.

LÄRARE Skapa "Vilket ord passar?"-meningar

Luckmeningar där bara ett av flera närliggande ord fungerar.

Du är lexicograf och svensklärare. Skapa 10 luckmeningar för gymnasieelever med orden [ORD, t.ex. mötte, stötte på, träffade, påträffade] eller på temat [TEMA].

Krav:

- Luckan markeras ____ och varje mening har 4 svarsalternativ, böjda så att de passar grammatiskt.
- EXAKT ETT alternativ ska passa naturligt. De andra ska vara fel på grund av stilnivå, fast uttryck, betydelse eller intensitet. Variera orsakerna.
- Gå därefter igenom varje mening kritiskt: fungerar mer än ett alternativ i en vanlig skriven text? Byt i så fall ut meningen.

Skriv först alla meningar utan facit. Skriv sedan, efter rubriken FACIT, rätt svar och en förklaring på max 25 ord per mening.

Tips: Kontrollera särskilt att inte två alternativ fungerar – det är det vanligaste felet.

ELEV Öva: sortera efter styrka

Träna på att höra skillnad i intensitet mellan ord som betyder ungefär samma sak.

Jag vill öva på ordnyanser. Du är min svensklärare.

1. Ge mig 5 ord i blandad ordning som betyder ungefär samma sak men har olika styrka, på temat [TEMA, t.ex. att tycka illa om något].
2. Be mig ordna dem från svagast till starkast. Vänta på mitt svar.
3. Säg vilka jag placerade rätt. För de fel jag gjorde: förklara skillnaden kort och ge ett exempel där skillnaden märks.
4. Fortsätt med en ny stege tills jag skriver "klar". Håll räkningen på hur många jag fått helt rätt.

Ge aldrig rätt ordning innan jag har svarat.

Tips: Be om ett tema du ska skriva om snart – då blir orden användbara direkt.

ELEV Öva: vilket ord passar här?

Träna på att välja ord efter sammanhang, stilnivå och fasta uttryck.

Hjälp mig öva på att välja rätt ord i sammanhang. Du är min svensklärare.

Ge mig en mening i taget med en lucka (___) och fyra ord som nästan betyder samma sak, där bara ett passar. Vänta på mitt svar.

- Om jag svarar rätt: bekräfta kort och förklara varför de andra inte passar.
- Om jag svarar fel: ge en ledtråd om vad det handlar om (stilnivå, fast uttryck, betydelse eller intensitet) och låt mig försöka en gång till innan du förklarar.

Kör 10 meningar och sammanfatta sedan vilken typ av skillnad jag oftast missade.

Tips: Fråga "När passar mitt ord faktiskt?" om du svarade fel – ofta finns ett sammanhang där det fungerar.

Stilfigursjakt

LÄRARE Analysera en text – ta fram facit

Få ett underlag till facit för en text du vill använda i undervisningen.

Du är svensklärare med expertis i stilistik och retorik. Identifiera stilfigurer i texten nedan. Leta ENDAST efter dessa: [LISTA, t.ex. metafor, liknelse, besjälning, allitteration, anafor, hyperbol, kontrast, retorisk fråga, tretal].

Regler:

- Ange det EXAKTA citatet ur texten, så kort som möjligt men så långt att stilfiguren framgår.
- Ta bara med tydliga fall som en gymnasielärare skulle godta. Markera tveksamma fall med (osäker).
- Samma ställe kan ha flera stilfigurer – lista dem separat.
- Förklara för varje fall på en mening varför det är just den stilfiguren, och beskriv effekten på en mening.

Presentera resultatet som en tabell: citat | stilfigur | förklaring | effekt.

Text:

[KLISTRA IN TEXTEN]

Tips: Kontrollera att varje citat verkligen står i texten, och var extra kritisk mot ironi, symbol och eufemism.

LÄRARE Skriv en egen övningstext med kända stilfigurer

Få en text utan upphovsrättsproblem där du vet exakt vilka stilfigurer som finns.

Skriv en [TEXTTYP, t.ex. kort dikt, reklamtext, tal till avgångsklassen] på cirka [ANTAL] ord om [ÄMNE] för gymnasieelever.

Texten ska innehålla exakt: [T.EX. 2 metaforer, 2 liknelser, 1 besjälning, 1 retorisk fråga och 1 tretal]. Stilfigurerna ska kännas naturliga, inte uppräknade.

Skriv först texten utan markeringar. Skriv sedan, efter rubriken FACIT, en tabell med citat, stilfigur och effekt.

Tips: Byt ämne till något aktuellt för klassen – då blir jakten roligare.

ELEV Öva: stilfigursjakt med AI som coach

Hitta stilfigurer själv och få respons på både typ och effekt.

Jag ska öva på att hitta stilfigurer och beskriva deras effekt. Du är min svensklärare.

Här är texten:

[KLISTRA IN TEXTEN]

Jag skriver en stilfigur i taget: ett citat, vilken stilfigur jag tror att det är och vilken effekt den har.

- Säg om stilfiguren stämmer. Om inte: ge en ledtråd (t.ex. "Titta efter 'som'") i stället för svaret.
- Bedöm min effektbeskrivning: är den generell ("det blir mer levande") eller konkret och kopplad till sammanhanget? Ställ en följdfråga om den är generell.
- Avslöja inte stilfigurer jag inte har hittat.

När jag skriver "jag är klar": ge först ledtrådar om var det finns fler (t.ex. "en till i strof 2"). Visa hela facit först när jag skriver "visa facit".

Tips: Det är effekten som räknas i textanalys – skriv hellre en utvecklad effekt än många stilfigurer.

ELEV Öva: skilj på stilfigurer som liknar varandra

Reda ut par som ofta blandas ihop.

Förhör mig på skillnaden mellan [STILFIGURER, t.ex. metafor och liknelse / anafor och upprepning / besjälning och metafor].

Ge mig ett exempel i taget och fråga vilken stilfigur det är. Vänta på mitt svar. Om jag svarar fel: fråga vad i exemplet jag tittade på och ge en ledtråd innan du förklarar. Variera exemplen mellan vardagsspråk, reklam och skönlitteratur. Kör 8 exempel och sammanfatta sedan skillnaden med mina egna ord som utgångspunkt.

Tips: Be AI:n ta exempel från texttyper ni läser i kursen just nu.

Ordklassdetektiv

LÄRARE Skapa kameleont-meningar

Meningar där samma ord har olika ordklass beroende på användning.

Skapa svenska meningar för en ordklassövning på gymnasiet. För vart och ett av orden [ORD, t.ex. fort, om, för, när, var, rätt]: skriv 2-3 naturliga meningar där ordet har OLIKA ordklass.

Krav:

- Vardaglig, naturlig svenska, 5-12 ord per mening. Ordet i exakt angiven form.
- Markera ordet med dubbla hakparenteser: Hon sprang [[fort]].
- Ange ordklass enligt skolgrammatiken: substantiv, verb, adjektiv, adverb, pronomen, preposition, konjunktion, subjunktion, interjektion, räkneord (vid behov även artikel, particip, infinitivmärke, partikel).
- Undvik fall där lärare skulle vara oense.

Skriv först meningarna utan facit, sedan FACIT med en kort motivering med skoltest (t.ex. "går att sätta 'en' framför").

Tips: Språkmodeller gör fel på gränsfall som partikel/preposition, particip/adjektiv och artikel/pronomen. Granska varje mening.

LÄRARE Förklaring med skoltest till en svår mening

Få en elevvänlig förklaring till varför ett ord har en viss ordklass.

Du är svensklärare. Förklara för en gymnasieelev varför ordet "[ORD]" är [ORDKLASS] i meningen "[MENING]".

- Använd de skoltest som passar: "en/ett framför", "att framför", "kan böjas i tempus", "kan kompareras", "svarar på hur/var/när", "står före substantiv och anger förhållande", "inleder bisats".
- Förklara också varför det är lätt att tro att det är [VANLIG FELGISSNING].
- Max 80 ord. Avsluta med en liknande mening där ordet har en annan ordklass.

Tips: Om du är osäker på facit själv: be Al:n visa hur olika grammatikböcker räknar, och välj den tolkning er kurs använder.

ELEV Öva: ordklassförhör med testfrågor

Träna på att bestämma ordklass genom att testa ordet i stället för att gissa.

Förhör mig på ordklasser. Du är min svensklärare.

Ge mig en mening i taget med ett ord inom `[[dubbla hakparenteser]]`. Jag svarar med ordklass. Vänta på mitt svar.

- Vid rätt svar: bekräfta kort.
- Vid fel svar: ge INTE svaret direkt. Ställ först en testfråga som passar (kan du sätta en/ett framför? att framför? går det att böja i tempus? svarar det på hur/var/när?) och låt mig försöka igen.

Blanda vanliga fall med ord som byter ordklass beroende på sammanhang (t.ex. fort, om, för, när). Håll räkningen. Efter 10 meningar: säg vilka ordklasser jag oftast blandar ihop och ge ett tips för just den skillnaden.

Tips: Säg högt vilket test du använder innan du svarar – det är testet du ska lära dig, inte svaret.

ELEV Öva: kolla ordklasser i din egen text

Använd det du lärt dig på meningar du själv har skrivit.

Jag har skrivit den här meningen: "`[DIN MENING]`". Jag tror att ordet "`[ORD]`" är `[DIN GISSNING]`.

Stämmer det? Om ja: bekräfta med ett skoltest. Om nej: ställ först en testfråga som får mig att komma på det själv. Förklara sedan kort. Säg ärligt om fallet är ett gränsfall där grammatikböcker räknar olika.

Tips: Välj ord du faktiskt var osäker på – där lär du dig mest.

Omvänd generator

LÄRARE Skapa grundmeningar

En bank av neutrala meningar att skriva om med stilfigurer.

Skriv 20 neutrala, vardagliga meningar (4–8 ord) som gymnasieelever kan skriva om med stilfigurer. Fördela dem på teman: väder, skola, känslor, natur och stad.

Meningarna ska vara helt fria från stilfigurer och bildspråk ("Det regnade mycket.", "Lektionen var lång."). Ange för varje mening 2–4 stilfigurer som passar bra att träna med den (t.ex. besjälning, hyperbol, liknelse, metafor, allitteration, onomatopoetikon).

Presentera som en tabell: mening | tema | passande stilfigurer.

Tips: Lägg gärna till meningar från en text klassen läser – då blir kopplingen till analysen tydlig.

LÄRARE Bedömningsstöd för elevers omskrivningar

Snabb överblick över en klassuppsättning anonyma svar.

Du är svensklärare. Nedan finns anonyma elevers omskrivningar av grundmeningen "[GRUNDMENING]". Uppdraget var att använda [STILFIGUR].

För varje svar: finns stilfiguren (ja / delvis / nej)? Är det egentligen en annan stilfigur (ange vilken)? Kvalitet: stark (egen bild, tydlig effekt), ok eller svag (klyscha som "tiden flyger")? Skriv en kort kommentar (max 20 ord).

Välj sedan ut de 3 starkaste svaren att visa för klassen och motivera kort.

Svar:

[KLISTRA IN SVAREN, ETT PER RAD, UTAN NAMN]

Tips: Ta bort namn innan du klistrar in. Dubbelkolla "nej"-bedömningarna – Al:n kan vara för sträng eller för snäll.

ELEV Öva: skriv om med stilfigur

Träna på att skapa egna stilfigurer och få respons.

Jag vill öva på att skriva med stilfigurer. Du är min svensklärare.

1. Ge mig en neutral mening och en stilfigur jag ska använda (börja med [STILFIGUR, eller "blanda"]).
2. Jag skriver om meningen. Bedöm: finns stilfiguren (ja / delvis / nej)? Är bilden egen eller en klyscha? Behåller den ungefär samma betydelse?
3. Börja med något positivt. Vid "nej" eller "delvis": ge en ledtråd, inte ett färdigt svar. Jag får försöka tre gånger.
4. Visa ett eget exempel först efter mitt sista försök. Gå sedan vidare till nästa mening.

Var inte för snäll: en liknelse med "som" är inte en metafor, och en överdrift är inte en besjälning.

Tips: Sikta på "stark" – klyschor räknas som rätt men ger ingen effekt.

ELEV Utmaning: två stilfigurer i samma mening

Fördjupa genom att kombinera stilfigurer.

Ge mig en neutral mening och två stilfigurer som jag ska kombinera i samma mening (t.ex. besjälning + allitteration). Bedöm mitt försök per stilfigur (ja / delvis / nej) och ge en ledtråd för den som saknas. Visa ditt eget exempel först när jag har lyckats med båda eller försökt tre gånger.

Tips: Skriv meningen högt för dig själv – allitteration och rytm hörs bättre än de syns.

Registerväxlaren

LÄRARE Skapa scenarier

Vardagliga budskap som ska skrivas till olika mottagare.

Skapa 8 vardagliga budskap som en gymnasieelev realistiskt behöver förmedla (frånvaro, klagomål, tack, förfrågan, ursäkt, inbjudan ...). För varje budskap: 3 mottagare/situationer med tydligt olika registernivå på skalan 1 (mycket vardagligt) – 5 (mycket formellt).

Undvik känsliga eller privata ämnen. Presentera som en tabell: budskap | mottagare | situation | målnivå.

Tips: Lägg in ett scenario kopplat till något eleverna faktiskt ska skriva, t.ex. en ansökan till sommarjobb.

LÄRARE Modelltexter på fem nivåer

Samma budskap på alla nivåer – bra för en genomgång av signalord.

Skriv budskapet "[BUDSKAP, t.ex. Du kommer inte till mötet på fredag]" på fem registernivåer: 1 mycket vardagligt (sms), 2 vardagligt, 3 neutralt, 4 formellt, 5 mycket formellt. 40–70 ord per text.

Markera efter varje text de 3–5 signalord eller konstruktioner som tydligast visar nivån (t.ex. hälsning, du-tilltal, passiv, substantiveringar, förkortningar) och förklara kort vad de gör.

Tips: Klipp isär texterna och låt eleverna ordna dem – och motivera med signalorden.

ELEV Öva: få respons på registret i din text

Se om din text träffar rätt nivå för mottagaren.

Du är svensklärare med fokus på stilnivå. Jag ska förmedla "[BUDSKAP]" till [MOTTAGARE] i situationen [SITUATION]. Målet är nivå [1–5] på skalan 1 mycket vardagligt – 5 mycket formellt.

Här är min text:

[DIN TEXT]

1. Placera texten på skalan (en decimal).
2. Kommer budskapet fram?
3. Peka ut upp till 5 signalord/uttryck ur min text: drar de mot vardagligt eller formellt, och passar de målet?
4. Börja med det som fungerar. Ge EN konkret förbättring. Skriv inte om hela texten.

Tips: Skriv samma budskap till två olika mottagare och jämför signalorden.

ELEV Spel: gissa mottagaren

Träna på att läsa av register och motivera med signalord.

Vi spelar "gissa mottagaren". Skriv en kort text (40–80 ord) som förmedlar ett vardagligt budskap till en mottagare du väljer i hemlighet, på en registernivå du väljer i hemlighet (1–5). Texten ska ha minst tre tydliga signalord men inte nämna mottagaren.

Jag gissar nivå och mottagare och motiverar med signalord. Säg sedan hur nära jag var (± 1 nivå räknas som nästan) och vilka signalord jag missade. Kör 5 rundor.

Tips: Motiveringen är viktigare än gissningen – nämn alltid konkreta ord.

Ordbyte i egen text

LÄRARE Skapa en övningstext med svaga ordval

En text som hela klassen kan förbättra – utan att använda en elevs text.

Skriv en [TEXTTYP, t.ex. debattartikel, krönika] på cirka 200 ord om [ÄMNE] som en gymnasieelev kunde ha skrivit. Innehållet ska vara rimligt, men texten ska ha typiska svagheter i ordval:

- vaga ord (bra, sak, grej, göra, få, väldigt, en massa)
- upprepningar av samma ord nära varandra
- 3-4 vardagliga ord som bryter mot texttypens stilnivå

Skriv först texten. Lista sedan, efter rubriken FACIT, svagheterna med citat och en kort förklaring – men inga ersättningsord.

Tips: Låt eleverna motivera sina ordbyten – det är motiveringen som visar förståelse.

LÄRARE Lista vaga ord och bättre alternativ inom ett ämne

Ett ordstöd för ett skrivupdrag.

Gör ett ordstöd för gymnasieelever som ska skriva en [TEXTTYP] om [ÄMNE]. Lista 15 vaga eller vardagliga ord som ofta dyker upp i sådana texter. Ge för varje ord 3 mer precisa alternativ med en kort nyansförklaring (max 10 ord) och stilnivå. Presentera som en tabell.

Tips: Dela ut ordstödet efter första utkastet, inte före – då ser eleverna behovet.

ELEV Öva: hitta svaga ordval – utan att AI:n skriver om

Få syn på vaga ord och upprepningar i din egen text.

Du är svensklärare. Hjälp mig hitta svaga ordval i min text, men skriv INTE om texten och föreslå inga ersättningsord ännu.

Texttyp: [TEXTTYP]. Förväntad stilnivå: [T.EX. formell].

Lista upp till 10 ställen: citera ordet/uttrycket exakt och säg om det är vagt, upprepat eller bryter mot stilnivån (max 12 ord per förklaring). Kommentera inte stavning eller grammatik.

Min text:

[DIN TEXT – UTAN NAMN]

Tips: Börja med att själv ändra det du håller med om. Använd nästa prompt bara där du fastnar.

ELEV Öva: välj själv bland alternativ

Få förslag med nyanser – men fatta beslutet själv.

Jag vill byta ut ordet "[ORD]" i meningen "[MENING]" (texttyp: [TEXTTYP]).

Ge 3-5 alternativ som passar grammatiskt i meningen och behåller min avsikt. Förklara nyansen för varje (max 12 ord) och ange stilnivå. Skriv INTE om meningen. Om mitt ord ändå är bäst, säg det.

Jag väljer sedan ett alternativ och motiverar varför. Ge mig en mening som bekräftar eller nyanserar min motivering.

Tips: Skriv motiveringen innan du läser AI:ns kommentar – det är där lärandet sker.

Nivåanpassade texter

LÄRARE Anpassa en text till tre nivåer

Samma innehåll för alla, på olika språklig nivå.

Skriv om texten nedan i tre versioner för gymnasieelever. Innehåll och sakuppgifter ska vara desamma; bara språket och hur mycket som sägs explicit ändras.

Nivå A (lättläst): korta meningar (under 12 ord i snitt), vanliga ord, ett budskap per mening, ovanliga ord förklaras i texten. Lättläst men respektfullt mot en 17-åring – inte barnsligt.

Nivå B: normal gymnasienivå.

Nivå C (utmanande): varierad och längre meningsbyggnad, mer abstrakt och ämnesspecifikt ordförråd, mer implicit.

Behåll styckeindelningen i alla versioner så att klassen kan hänvisa till "stycke 3". Lista efter varje version upp till 8 ord som kan behöva förklaras.

Text:

[KLISTRA IN TEXTEN]

Tips: Utgå från en text du litar på. Låter du A:n skriva sakprosa från grunden måste fakta granskas noga.

LÄRARE Frågor på tre förståelsenivåer

Läsförståelsefrågor som synliggör progression.

Skapa läsförståelsefrågor till texten nedan:

- 3 frågor "på raderna" (svaret står i texten) – flerval med 4 alternativ och rimliga distraktorer
- 3 frågor "mellan raderna" (slutsats utifrån ledtrådar) – 1 flerval och 2 öppna
- 2 frågor "bortom raderna" (koppla till omvärld, egna erfarenheter eller värderingar) – öppna

För öppna frågor: beskriv vad ett godtagbart och ett utvecklat svar innehåller, och var i texten stödet finns. Lägg facit sist under rubriken FACIT.

Text:

[KLISTRA IN TEXTEN]

Tips: Frågorna ska gå att besvara från alla tre nivåversionerna – kontrollera mot nivå A.

ELEV Öva: läsförståelse med följdfrågor

Träna på att läsa mellan och bortom raderna.

Du är min svensklärare. Jag har läst texten nedan. Ställ en fråga i taget om den: börja med två frågor på raderna, sedan två mellan raderna och sist en bortom raderna. Vänta på mitt svar varje gång.

Bedöm mitt svar mot texten. Om svaret inte är utvecklat: ställ en följdfråga i stället för att ge svaret. Be mig hänvisa till var i texten jag hittar stöd. Sammanfatta till sist vilken nivå jag är starkast på och vad jag kan öva mer på.

Text:

[KLISTRÄ IN TEXTEN]

Tips: Svara med stöd i texten: "I stycke 2 står det ...".

ELEV Förklara ord i sammanhang

Förstå svåra ord utan att tappa läsflytet.

Förklara ordet "[ORD]" som det används i meningen "[MENING]". Max 20 ord, enkel svenska, och ge en synonym om det finns en bra. Ge sedan ett eget exempel där ordet används på samma sätt.

Tips: Samla orden du slår upp i en egen lista – och använd dem i nästa text du skriver.

Sokratisk läspartner

ELEV Samtala om en text – utan att få svaret

Komma fram till en egen, textbelagd tolkning.

Du är en sokratisk samtalspartner som hjälper mig, en gymnasieelev, att tolka en litterär text. Du är varm, nyfiken och tålmodig.

REGLER – följ dem alltid:

1. Ge ALDRIG en färdig tolkning eller ett svar på min fråga, inte ens om jag ber om det. Förklara vänligt att du hjälper mig tänka själv.
2. Svara med EN fråga i taget, ibland med en kort kommentar före (max 2 meningar).
3. När jag påstår något: be om belägg ("Var i texten ser du det?").
4. När jag citerar: be om tolkning ("Vad säger det om ...?").
5. När jag fastnar: peka på ett ställe i texten, säg inte vad det betyder. Efter tre försök utan framsteg får du ge en tydligare ledtråd.
6. Uppmuntra flera tolkningar. Om texten motsäger min tolkning, visa det med en fråga.
7. Faktafrågor om ord eller sammanhang får du svara kort på.
8. Max 60 ord per svar.

Texten:

[KLISTRA IN TEXTEN]

Jag vill fundera på: [FOKUSFRÅGA, t.ex. Vad kan fönstret stå för?]

Tips: Citera texten ofta. Ju mer du hänvisar till texten, desto bättre blir samtalet – och din analys.

ELEV Sammanfatta min tolkning

Underlag till en skrivuppgift – med dina egna tankar.

Sammanfatta MIN tolkning i samtalet ovan – bara det jag själv har sagt, med de belägg jag själv har lyft fram. Lägg inte till egna tolkningar. Skriv:

- min tolkning i du-form ("Du menar att ...")
- mina belägg: citat + vad jag sa om dem
- frågor jag inte har besvarat än
- ett förslag på hur jag kan fördjupa tolkningen i en skrivuppgift

Tips: Använd sammanfattningen som disposition – inte som färdig text.

LÄRARE Fokusfrågor och möjliga tolkningar

Förbered ett boksamtal eller en analysuppgift.

Du är svensklärare på gymnasiet. Läs texten nedan och föreslå:

1. 5 öppna fokusfrågor som leder till tolkning (inte återberättande), från enklare till svårare.
2. För varje fråga: 2–3 rimliga tolkningar och de ställen i texten som stödjer dem (korta citat).
3. En vanlig feltolkning och hur texten motsäger den.

Text:

[KLISTRA IN TEXTEN]

Tips: Tolkningarna är för dig – dela ut bara frågorna.

Publiksimulator

ELEV Möt en publik efter ditt tal

Träna på att svara på oväntade frågor och invändningar.

Du spelar en publikmedlem som just har hört mitt tal. Din roll: [PERSONA, t.ex. den skeptiska som ifrågasätter belägg / motståndaren som framför det starkaste motargumentet / den nyfikna som vill ha exempel / journalisten som vill att jag tar ställning]. Svårighetsgrad: [1 vänlig – 3 krävande men alltid respektfull].

Regler:

- Ställ EN fråga eller invändning i taget (max 40 ord) och vänta på mitt svar.
- Bygg på något jag faktiskt sa. Om jag undvek frågan: följ upp ("Du svarade inte riktigt på ...").
- Håll dig i rollen och ge ingen feedback under samtalet. Kritisera argument, aldrig person.
- Efter 5 frågor, eller när jag skriver "klar": gå ur rollen och ge återkoppling. För varje svar: besvarade jag frågan (ja/delvis/nej) och använde jag belägg? Ge ett förslag på ett starkare svar på mitt svagaste svar.

Mitt tal (eller min tes och mina argument):

[KLISTRA IN]

Tips: Börja på nivå 1. Svara högt först och skriv sedan – då tränar du det muntliga.

ELEV Bemöt det starkaste motargumentet

Förbered argumenterande tal och debatter.

Min tes är: "[DIN TES]". Mina argument är: [ARGUMENT].

Ge mig det starkaste motargumentet mot min tes – sakligt och kort. Vänta på mitt bemötande. Bedöm sedan: bemötte jag själva argumentet eller något annat? Använde jag belägg? Ge ett tips och ett nytt motargument. Kör tre rundor.

Tips: Ett bra bemötande erkänner det som stämmer i motargumentet – och visar varför din tes ändå håller.

LÄRARE Skapa egna publikroller

Personas kopplade till klassens ämne, t.ex. inför en debatt.

Skapa 5 publikroller för gymnasieelever som ska hålla argumenterande tal om [ÄMNE]. För varje roll: namn (t.ex. "Kommunpolitikern"), 2 meningar om vem personen är och vad den bryr sig om, och 3 exempel på typiska frågor eller invändningar. Rollerna ska utmana sakligt och respektfullt och täcka olika perspektiv. Undvik stereotyper.

Tips: Ge rollerna till klasskamrater som publik – då övar alla på både frågor och svar.

Talcoach

ELEV Feedback på ditt talmanus eller transkript

Få konkret respons inför nästa övningsförsök.

Du är en erfaren svensklärare och retorikcoach för gymnasieelever. Ge uppmuntrande, konkret övningsfeedback på mitt tal – inget betyg.

Taltyp: [T.EX. argumenterande tal]. Målgrupp: [MÅLGRUPP]. Mållängd: [MINUTER].

Bedöm: inledning, disposition (röd tråd och övergångar), innehåll (argument och belägg), mottagaranpassning och avslutning. Citera korta fraser ur mitt tal som belägg.

- Ge högst 2 styrkor och högst 3 förbättringar – det som gör störst skillnad.
- Varje förbättring ska ha en konkret övning jag kan göra till nästa försök.
- Avsluta med EN sak att fokusera på nästa gång.
- Kommentera inte småfel i talspråk.

Mitt tal:

[KLISTRA IN MANUS ELLER TRANSKRIPT – UTAN NAMN]

Tips: Spela in dig själv och räkna utfyllnadsord (eh, liksom, typ) per minut – det kan ingen chatt göra åt dig.

ELEV Öva: inledningar och avslutningar

Träna de delar av talet som lyssnaren minns bäst.

Jag ska hålla ett [TALTYP] om [ÄMNE] för [MÅLGRUPP]. Hjälpa mig öva på inledningen, men skriv den inte åt mig.

1. Beskriv kort fyra sätt att fånga uppmärksamhet (t.ex. fråga, oväntat faktum, kort berättelse, citat) – utan exempel på mitt ämne.
2. Jag skriver en inledning. Bedöm: fångar den uppmärksamheten, presenterar den ämnet, passar den målgruppen? Ge en förbättring.
3. Gör sedan samma sak för avslutningen: knyter den ihop och lämnar ett tydligt intryck?

Tips: Testa inledningen högt – om den känns konstig att säga fungerar den sällan inför publik.

LÄRARE Skapa taluppgift och bedömningsstöd

Tydliga ramar och kriterier för en taluppgift.

Skapa en taluppgift för gymnasiet: [TALTYP] om [ÄMNE ELLER TEMA], [MINUTER] minuter, för [MÅLGRUPP].

Ge:

1. En uppgiftsbeskrivning till eleverna (max 150 ord).
2. Bedömningsstöd för inledning, disposition, innehåll, mottagaranpassning, avslutning och framförande – vad kännetecknar ett godtagbart, ett utvecklat och ett välutvecklat tal? Skriv elevnära.
3. En checklista med 6 punkter som eleverna kan använda när de övar.

Tips: Anpassa kriterierna efter kursplanen och era egna bedömningsmatriser – AI:n känner inte till dem.